

KRIZA KÖNYVEK 32.

A könyv megjelenését a

támogatta.

Kultúrakutatások és értelmezések

Szerkesztette
Jakab Albert Zsolt
Keszeg Vilmos
Szabó Á. Töhötöm

BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék
Kriza János Néprajzi Társaság
Kolozsvár, 2008

Kiadja a KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
400162 Kolozsvár, Croitorilor (Mikes) u. 15.
telefon/fax: +40 264 432 593
e-mail: kriza@mail.dntcj.ro
www.kjnt.ro

© Kriza János Néprajzi Társaság, 2008

Borítóterv és tipográfia
Könczey Elemér

Számítógépes tördelés
Sütő Ferenc

ISBN 978-973-8439-41-2

Készült a kolozsvári GLORIA és IDEA Nyomdában
Igazgató: Nagy Péter
Megrendelési szám: 618/2008

Tartalom

Előszó	7
Péntek János A belső tagolódás kérdése a moldvai magyarban a szóföldrajz alapján	11
Czégényi Dóra Kollektív hagyományok az egyén hiedelemtudásában	39
Gazda Klára A kalács és rituális kontextusa	57
Keszeg Vilmos A lokális ballada: beszédmod és kontextus	109
Könczei Csilla A halva született harmadik ikertestvér. Nyilvános beszéd a nemlétező romániai magyar tánckutatásról a hatvanas–nyolcvanas években	145
Pozsony Ferenc Az erdélyi magyar társadalom kutatásának eredményei	157
Szabó Á. Töhötöm Együttműködési formák falun: történeti összefüggések és változások	223
Szikszai Mária Mirákulumra várva. Kontextus és hatékonyság egy könnyező kép csodái kapcsán	251
Tánczos Vilmos „Ezer level ezer angyal közepibe.” Angyalkultusz a moldvai csángó folklórban	269

Rezumate	299
Abstracts	304
Szerzőink	309
Autorii	312
Authors	315

Előszó

Néprajzi és antropológiai tanulmányok gyűjteményét tartja kezében a tisztelt Olvasó. Mindenik írás témája más és más, valami azonban mégis összetartja őket: szerzőik egyazon intézményben dolgoznak.

A kolozsvári egyetemen – hosszas, kényyszerű szünetekkel meg-megszakítva – az 1898-as évtől, Herrmann Antal egyetemi magántanárrá való kinevezése óta folyik néprajzoktatás. A tanszék Szegedre való költözése után (1919) e folyamat megszűnt, majd 1940-ben éledt újjá és 1948-ig tartott, Viski Károly, Gunda Béla, K. Kovács László közreműködésével. 1943–1947 között a tanszék kiadványaként jelent meg az Erdélyi Néprajzi Tanulmányok sorozat. A szak felszámolása után a kolozsvári tudományegyetemen 1941–1954 között Kós Károly és Nagy Jenő oktatott néprajzot, Faragó József és Antal Árpád pedig népköltészetet. Ezt követően Mitruy Miklós magyar népköltészeti, Péntek János általános etnológiai előadásokat tartott. Ugyanők néprajz tematikájú szakdolgozatokat irányítottak.

A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán a magyar nyelvű néprajz szakos képzés az 1990–1991-es tanévtől kezdődően indult újra dr. Péntek János egyetemi tanár kezdeményezésére. 1990–2002 között a képzés előbb a Magyar Filológiai Tanszék, majd a Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék keretében történt. E tanszékből a 2002–2003-as tanévvel kezdődően vált ki a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, amely mindmáig az ország egyedüli ilyen profilú tanszéke. Az alap-, a mester- és a doktorképzés szintjén egyaránt biztosít magyar nyelvű képzési programot. Az évek során a tanszéken mintegy 280 szakdolgozat és mesteri dolgozat került megvédésre. Ebben a tanszéki keretben szerzett doktori címet Biró A. Zoltán, Bodó Julianna, Gagyi József, Keszeg Vilmos, Könczei Csilla, Pozsony Ferenc, Szikszai Mária, Tánczos Vilmos, Tötszegi Tekla, Zakariás Erzsébet, Zsigmond Győző. Az utóbbi években a tanszék abszolvensei közül disszertációt készített Fosztó László, István Anikó, Komáromi Tünde, Könczei Csongor, Vincze Kata Zsófia.

Az évek során a tanszéknek sikerült kapcsolatot kiépítenie hazai és külföldi egyetemi, közoktatási, akadémiai, tudományos, kutatói, közművelődési intézményekkel és egyesületekkel.

A képzés keretében a következő diszciplínák oktatása történik: etnológiai és antropológiai alapfogalmak, a néprajzkutatás módszertana, a terepmunka módszertana, a néprajzkutatás története, szövegfolklor, narratív stratégiák,

az emlékezés kultúrája, a népszokások rendszere, vizuális kommunikáció, folklórszemiotika, archetípusok a népköltészetben, dokumentumfilmek, populáris írásbeliség, mitológia, hiedelemrendszerek, népi vallásosság, etnobotanika, öltözködéskultúra, a tárgyak szemiotikája, muzeológia, gazdálkodási stratégiák, Erdély etnikumainak néprajza, tájegységek kultúrája, kulturális interferenciák, a szociális kapcsolatok kultúrája, művészetantropológia. A tanszék vendégtanári programja szemeszterenként más-más, további tárgyak oktatását teszi lehetővé. Remélhetőleg egy következő generáció kutatói habitusát az egyéni kezdeményezések, az európai tájékozódás mellett ez a tantárgykínálat fogja meghatározni.

Az elméleti felkészítés mellett a tanszék folyamatosan gondoskodott a hallgatók terepmunkában, muzeológiai gyakorlaton, külföldi részképzésen, konferenciákon való részvételéről, kutatási eredményeik publikálásáról. A tanszék tagjai és diákjai részt vettek a Kriza János Néprajzi Társaság által kezdeményezett alapkutatásokban. A tanszék, valamint a tanszék és a Kriza János Néprajzi Társaság és az Erdélyi Múzeum-Egyesület közös szervezésében folyamatosan került sor tudományos konferenciákra. A Kriza János Néprajzi Társaság 2002 óta adja ki a *Lenyomatok. Fiatal kutatók a népi kultúráról* című sorozatot. A tanszék doktori képzése *Emberék és kontextusok* sorozattal 2008-tól forrásközlést kezdeményezett a Mentor Könyvkiadó gondozásában.

A szak végzettjei oktatóként, muzeológusként, kutatóként, kulturális referensként, szerkesztőként hasznosítják tudásukat. Közülük többen rendszeresen publikálnak néprajzi írásokat (Ambrus Judit, Bajkó Árpád, Bartha-Balogh Emese, Becze Márta, Blos-Jáni Melinda, Bokor Zsuzsa, Borbély-Bartis Éva, Czégényi Dóra, Deák Ferenc, Demeter Éva, Fodor Attila, Fosztó László, Gazda Andrea, Gazda Enikő, Gyárfás Zsuzsanna, Hegyeli Attila, Ilyés Sándor, Jakab Albert Zsolt, Kali Kinga, Kinda István, Kiss Erika, Kolumbán Levente, Lőrinczi Tünde, Miklós Zoltán, Nagy Magdolna, Nagy Réka, Ozsváth Imola, Peti Botond, Peti Lehel, Páczkán Éva, Salló Szilárd, Szabó Árpád Töhötöm, Szabó Enikő, Szalma Anna-Mária, Szilágyi Levente, Szócs Levente, Tóth Erika, Turai Tünde, Vajda András).

A tanszék tanárai, Demény István Pál, Gazda Klára, Keszeg Vilmos, Pozsony Ferenc és Tánczos Vilmos 1999-ben jelentették meg a *Magyar népi kultúra* című oktatási anyagot, ezt követően a *Szöveggyűjtemény* című mellékletet. 2006-ban a tanszék és Kriza János Néprajzi Társaság közös kiadványaként indult a *Néprajzi egyetemi jegyzetek* című sorozat (Pozsony Ferenc: *Erdélyi népszokások*. Kolozsvár, 2006; Tánczos Vilmos: *Folklórszimbólumok*.

Kolozsvár, 2006; Gazda Klára: *Közösségi tárgykultúra – művészeti hagyomány*. Kolozsvár, 2008; Keszeg Vilmos: *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség*. Kolozsvár, 2008).

A kötet szerzői valamennyien a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen végezték tanulmányaikat. Közülük hatan az 1990 után induló néprajzi képzés oktatói lettek. Három fiatal szerző a néprajzos képzés keretében szerzett oklevél birtokában lett a tanszék tagjává. A kötet végén található szakmai életrajzok jelzik az egyes szerzők tudományos-módszertani érdeklődését, kutatási területét, oktatói profilját. A kötetet az iskolát alapító Péntek János írása nyitja, aki ezúttal nyelvészeti tárgyú tanulmányt közöl, a moldvai magyarság belső, nyelvföldrajzi tagolódásáról. Czégényi Dóra tanulmánya a hiedelmeknek az egyéni életvezetésben és mentalitásban játszott szerepét elemzi. Gazda Klára egy ételféleség, a kalács készítésének és felhasználásának rituális módját rekonstruálja. Keszeg Vilmos a lokális balladát a helyi társadalom narratív és emlékezési stratégiájaként értelmezi. Köncei Csilla a „nemlétező romániai magyar tánc kutatás” beszédmódját elemzi. Pozsony Ferenc az erdélyi társadalom társadalomnéprajzi kutatásának eredményeit foglalja össze. Szabó Árpád Töhötöm a falusi társadalom által működtetett (főként gazdasági jellegű) együttműködési hagyományok történeti típusait és kontextusait tekinti át. Szikszai Mária esettanulmányban foglalja össze egy szakrális objektum hatásait és a létrejött kultusz történetét. Tánczos Vilmos korábbi kutatásait folytatva az archaikus moldvai csángó vallásos tudat angyalképét kísérli meg rekonstruálni.

Kolozsvár, 2008. november 30.

Dr. Keszeg Vilmos

Rezumate

Czégényi Dóra

Tradiții colective în credința populară individuală

Studiul de față este o încercare de interpretare și analiză a unei istorisiri de caz familial din Coșnea, axându-se pe aspectele credinței populare. Pe baza textului, care nu este o simplă reflecție a situației – ea fiind rezultatul unei încercări de revelare ale tuturor circumstanțelor obiective ce caracterizează situația reconstituită – se deduc raporturi esențiale privind realitatea și credința colectivă și individuală, ce corelează în mod răspicat, dar tainic.

Gazda Klára

Cozonacul și contextul ritual al acestuia

După prezentarea funcțiilor și semnificațiilor simbolice ale grânelor și alimentelor produse din acestea, studiul de față se ocupă de prelucrarea datelor din literatura de specialitate și din chestionarele Atlasului Etnografic Maghiar și de formele de cozonac cu semnificații rituale din cultura populară maghiară, luând în considerare și asemănările din cultura populară românească. Pornește în căutarea unui răspuns la relațiile – de cele mai multe ori inconștiente – posibile dintre formele cozonacului și funcțiile acestuia, la modul în care contextul ritual poate lumina fundalul simbolic. În cultul funerar se folosesc în primul rând formele mai simple, neîmpietite, pentru că numărul crescând al împietirilor însemna o creștere a legăturilor cu lumea pământească, care nu ar fi dat drumul sufletului persoanei decedate. Cu atât mai multă grijă a fost produs cozonacul pentru nuntă, deseori fiind înfipte crengi verzi cu diferite accesorii. Denumirea cozonacului, codurile personale, verbale, kinetice, materiale legate de folosința acestuia – o populație foarte bogată de obiecte formată în jurul acestuia și utilitatea lor – au folosit drept sacrificii oferite pentru bunăstarea și izbăvirea persoanei aflate într-o perioadă de trecere sau pentru fertilitatea perioadei care urma, ele fiind legate de ritualuri de curățare care serveau eficacitatea sacrificiului. În mai multe cazuri se poate demonstra caracterul creștin al sacrificiului.

Keszeg Vilmos

Baladele locale

În ultimele sale cercetări autorul abordează narațiunea și prezentarea operelor de folclor în cadrul vieții cotidiene (life world). După analizele de tipologie, această interpretare scoate în evidență regulile comportamentului narativ, contextele și funcțiile narațiunii, și totodată explică de ce unele subiecte și texte supraviețuiesc, iar altele se schimbă sau chiar dispar. Prezenta lucrare sintetizează problemele legate de baladele populare locale, acele balade care dealungul deceniilor prezintă un eveniment tragic din viața colectivității (moarte tragică, omor, catastrofă naturală). Utilizând datele culese pe teren, autorul militează pentru o interpretare pragmatică a baladei: ea este o formă a memoriei (istoriei) locale, iar prezentarea ei este o formă a comportamentului narativ, care are menirea de a reprezenta și de a menține anumite relații sociale. Astfel, prin utilizarea baladei societatea locală devine o comunitate comunicațională, o comunitate interpretivă, o colectivitate a memoriei.

Könczei Csilla

Fratele geamăn pierdut. Discurs public despre cercetarea maghiară inexistentă a dansului popular din România în anii 1960–1980

Această lucrare este o încercare mai ieșită din comun: analizează caracteristicile unei discipline secundare care nici nu a existat. De fapt lucrarea se ocupă de cercetarea inexistentă a dansului popular în limba maghiară din România socialistă, mai precis de discursul public despre aceasta. Deși această ramură științifică – înafara unor performanțe individuale sporadice – nu a reușit să se instituționalizeze în perioada și teritoriul respectiv, au existat multe personalități care au activat în jurul nașterii acestui fenomen, scriitori, folcloriști publicând articole în legătură cu necesitatea existenței acestuia. Prin analiza acestui discurs public din presa din România din perioada respectivă am ajuns la concluzia că principalul obstacol în dezvoltarea științei dansului popular s-a prezentat chiar în gândirea publică formată despre ea. În opinia mea dansul popular, „al treilea frate geamăn” (fratele cel mic al etnomuzicologiei și al folcloristicii, cum a fost numit în perioada respectivă), a decedat înainte ca să se nască, deoarece așteptările formate față de acesta nu i-au asigurat viabilitatea, mai exact, în forma ei imaginată putea fi înlocuită cu alte activități neștiințifice.

Péntek János

Diferențierea internă a graiului maghiar din Moldova pe baza lexicului

Graiul maghiar din Moldova este deosebit de eterogen atât în privința fenomenelor dialectale cu o largă varietate diacronică, cât și datorită bilingvismului. Această eterogenitate nu este independentă nici de originea acestui grai. Autorul a analizat în detaliu cele 603 hărți lingvistice cuprinse în Atlasul graiului ceangău din Moldova, în primul rând cele lexicale, și în urma acestora a ajuns la următoarele concluzii.

Materialul lexical cuprins în 335 hărți (55,5%) este identic fie cu lexicul maghiarei comune, fie cu lexicul regional maghiar din Transilvania, ceea ce dovedește faptul că graiul numit ceangău din Moldova este o enclavă lingvistică maghiară. Tipologic partea estică a graiului, din Valea Siretului, prezintă aceleași caracteristici ca și graiul maghiar din Câmpia Transilvaniei, iar partea vestică nu diferă tipologic de graiul secuiesc. Subgraiul estic este și cel arhaic, care își are originea în vorbitori maghiari stabiliți aici, în grup și în mod organizat, în secolele 13–14, proveniți din Câmpia Transilvaniei. Vorbitorii subgraiului vestic (cel puțin 80% din actualii „ceangăi” din Moldova) sunt descendenții secuilor refugiați individual sau în grupuri mici și stabiliți aici de-a lungul istoriei.

Pozsony Ferenc

Cercetări despre societatea maghiară din Transilvania

Lucrarea de față prezintă trei perioade majore în cercetarea societății maghiare din Transilvania, trecând în revistă cele mai de seamă domenii de cercetare precum și schimbările în metodele de abordare științifică. Astfel perioada interbelică se caracterizează prin faptul că schimbarea radicală a structurilor politice și de putere a determinat pătura intelectualilor și politicienilor maghiari – pe lângă identificarea proprie – să reformuleze și scopurile cercetării științelor sociale. Perioada socialistă de după al doilea război mondial, urmărind omogenizarea societății, nu a promovat și susținut cercetarea profesională, științifică a structurilor sociale. Cercetările etnografiei sociale și antropologiei ale deceniul de după schimbările din 1989 au fost determinate de reintroducerea și dezvoltarea studiilor universitare etnografice și sociologice, precum și de formarea unui sistem instituțional alternativ de cercetare și educație profesională.

Szabó Á. Töhötöm

Forme de cooperare la țară: legături și schimbări istorice

Lucrarea de față parcurge câteva conexiuni istorice ale cooperărilor de tip clacă, în timp ce își propune să formuleze un răspuns la întrebările următoare: ce caracteristici ale evoluției sociale și economice au făcut posibilă apariția cooperărilor pentru desfășurarea diferitelor activități de muncă, ori ce caracteristici au format planul acestor activități, și într-un context mai larg, în ce condiții se manifestă aptitudinile de cooperare. În centrul lucrării se află cooperările de tip clacă, dar pentru a explica aceste aptitudini, lucrarea analizează pe scurt și asociațiile formate pentru folosirea comună a pădurii, a pășunii și a podgoriilor.

Szikszai Mária

Așteptarea miracolului.

Context și eficacitate în cazul unei icoane lăcrimânde

Cultul icoanelor și a vindecărilor miraculoase prezintă o vastă literatură de specialitate. Multe lucrări au urmărit obiceiurile legate de dedicarea obiectelor de făgăduință în lăcașele de cult, iar o atenție deosebită s-a acordat analizei narativelor despre miracole, precum și unui context istoric și cultural mai larg în privința icoanelor și miracolelor. Lucrarea de față analizează evenimentele care au urmat după lăcrimarea unei icoane din Cluj-Napoca. După lăcrimare, icoana respectivă a devenit celebră datorită mai multor vindecări miraculoase. Descrierile existente enumeră vindecările miraculoase dintre anii 1699 și 1818. Analiza de față se concentrează asupra narativelor din perioada respectivă și asupra structurii acestora.

Tánczos Vilmos

„Mii de foi cu mii de îngeri.”

Cultul îngerilor în folclorul ceangăilor din Moldova

Studiul este o sinteză a conceptelor despre îngeri în folclorul religios al ceangăilor din Moldova. În prima parte a studiului este vorba despre o „metafizică populară” a „angelologiei” ceangăilor (îngerii lângă Dumnezeu, concepte neoplatonice în ierarhia îngerilor, natura omenească a îngerilor, funcțiile îngerilor de-a lungul timpului creștin și rolul lor în pro-

cesul de mântuire etc.), iar a doua parte a studiului este o caracterizare a îngerului păzitor al omului creștin (îngerul ca partea cea bună a sufletului, îngerul ca învățător, protecția îngerească, îngerul ca călăuză al sufletului etc.). O concluzie a studiului este că în conceptele ceangăilor despre îngeri domină elementele medievale: îngerii sunt fenomene ieractice, totdeauna apar ca forțe severe ale lui Dumnezeu, fără caracteristici sentimentale sau infantile.

Abstracts

Czégényi Dóra

Collective traditions in the individual's knowledge of local belief

In this essay the author attempts to analyse and interpret the belief aspects of a narrative recorded at Kostelek (Gyimes, Hárompatak), which grew into a family history during the conversation. On the basis of the text which was re-uttered in this situation and was presented as a true story she examines the active relationship that people have with the beliefs and belief texts. Through this she is to discover the regularities which tacitly exist and work in this community and to outline the social constructs of reality which they create and sustain.

Gazda Klára

The Milk-loaf and Its Ritual Context

After presenting the symbolic functions and meanings of the cereal seeds and the products made of them, the present paper deals with the proceeding of the data from ethnographic literature and the questionnaires of the Hungarian Ethnographic Atlas and with the forms of ritual milk-loaf in the Hungarian popular culture and the similarities from the Romanian popular culture. It seeks for an answer regarding the possible – mainly unconscious – relations between the forms of the milk-loaf and its functions, and the way how the ritual context might illuminate the symbolic background. In the funeral cult the simple, unplated milk-loaf is the one to be used, because if there are many plies, it means that there are many ties with this earthly world, thus the soul of the deceased cannot be released. On the contrary, the one used at weddings is made very carefully, often having a green limb stucked into it with some other accessories as well. The name of the milk-loaf, the personal, verbal, kinetic, material codes related to its use – presenting a very rich population of objects and their use – were used as sacrifices offered for the wealthiness and salvation of a person within the rites of passage or for the growth of the period of time to come, all of them being related to the cleaning rituals to serve the efficiency of the sacrifice. In many cases we can prove that there was a Christian character of the sacrifice.

Keszeg Vilmos

Local Ballads: Discourse and Context

Based on his fieldwork and experience the author essays to analyse narration and presentation of folklore products in the everyday lifeworld. Besides a typological approach, this interpretation reveals the rules of narrative behaviour, the contexts and functions of narratives and at the same time explains how some of the topics and texts survive while others change or even disappear. The present paper sums up the the problems related to the local ballads, ballads which sustain and present a local event (tragic death, murder, natural calamities) for decades. Using the data collected during his fieldwork, the author goes for a pragmatic interpretation of the ballad, according to which it is a form of local memory (history) and its use is a form of narrative behaviour aiming to represent and to sustain certain social relations. Therefore through the presentation of the ballad, just like of other narratives, the local community becomes a communicating, an interpretative community, a community of collective memory.

Könczei Csilla

The Still-born Third Twin. Public Discourse on the Non-existing Hungarian Research on Folk Dance in 1960s–1980s Romania

The present paper is an unusual attempt: it analyzes the characteristics of a secondary discipline that hadn't even existed. In fact this paper deals with the non-existing Hungarian folk dance research in socialist Romania, more precisely with the public discourse on this matter. Although this discipline – besides sporadic individual performances – hadn't succeeded in the institutionalization of itself within the mentioned period and place, there were plenty of personalities assisting to its birth, thus writers and ethnographers published several articles on the absolute necessity of its existence. The analysis of this public discourse appearing in the press of that time lead to the conclusion that the main objective in the formation of this discipline was precisely the public opinion formed about it. In my opinion folk dance research, the "third twin" (the third and the youngest brother of ethnomusicology and folklore – as it was called at that time) was still-born because the demands formulated towards it did not assure its viability, more exactly, in its imagined form it could be easily replaced with other non-scientific activities.

Péntek János

Internal Division of the Moldavian Hungarian Dialect Based on Vocabulary

The Hungarian dialect of Moldavia is extremely heterogeneous regarding the dialectal phenomena of a large diachronic variety as well as because bilingualism. This heterogeneous character is not indifferent of the origin of this dialect. The author of this paper made a detailed analysis of the 603 linguistic maps of the Atlas of the Moldavian Csángó Dialect, focusing especially on the lexical ones, and he reached the following conclusions. The vocabulary material of 335 maps (55,5%) is identical with the vocabulary of the Hungarian standard as well as with the regional Hungarian of Transylvania, a fact demonstrating that the dialect called Moldavian Csángó is a Hungarian enclave. From a typological point of view the eastern part of this dialect, from the Siret Valley, corresponds to the one from the Transylvanian Plain, while the western one does not differ from the Sekler dialect. The eastern one is quite archaic, having its origin in the group of Hungarian speakers settled here as a group in the 13th–14th century, originated in the Transylvanian Plain. The speakers of the western dialect (at least 80% of the actual “Csángós” of Moldavia) are the descendants of Sekler refugees, who arrived individually or in groups and settled down along history.

Pozsony Ferenc

Research on the Hungarian Society of Transylvania

The present paper presents three major periods in the research on the Hungarian society from Transylvania, together with the most important fields of research and turning points in the scientific approach. Thus the interwar period was characterized by the fact that the radical changes in the structures of politics and power determined the stratum of Hungarian intellectuals and politicians – besides a necessary self-identification – to reformulate the objectives of social sciences. The post-war socialist period, following the homogenization of society, did not promote and sustain professional scientific research on social structures. The ethnographic and sociologic research of the decade after the system change in 1989 was determined by the reintroduction and evolution of ethnographic and sociologic education as well as by the formation of an alternative institutional system of research and professional education.

Szabó Á. Töhötöm

Rural Forms of Cooperation: Historical Connections and Changes

The present paper looks over a few historical connections of the *kaláka*-character (special mutual work in villages) cooperation, and its aim is to answer the following questions: what kind of particularities of the social and economical evolution made possible the apparition of cooperation for different forms of working activities, or what kind of characteristics formed the background of these activities, and in a wider context in what conditions appears the inclination to cooperation. The paper focuses on the *kaláka*, but for a better explanation, it also deals briefly with different forms of cooperation connected to the use of the forest, pasture and vineyard.

Szikszai Mária

Waiting for Miracles.

Context and Efficiency Regarding a Weeping Icon

The cult of icons and the miraculous healings due to these icons were subject to many essays, which discussed the custom of offering votive objects, analyzed the stories about the miraculous healings, and placed the icons and the stories related to them in a broad, historical and cultural context. This study is about a Holy Mary and the Child painting on the High Altar of the Catholic Church in Cluj. The present paper discusses the miraculous healings between 1699 and 1818 considered to happen because of the weeping of this icon.

Tánczos Vilmos

“Thousand Papers, Thousand Angels.”

About the Cult of Angels in the Moldavian Csángó Folklore

The article is a synthesis of the concepts related to angels in the religious folklore of the Moldavian Csángós. The first part of the study deals with the “popular metaphysics” of the angel concepts of the Csángós (angels on the side of God, neo-platonic concepts in the hierarchy of angels, the human nature of angels, the evolution of the functions of angels during Christian times and their role in the process of redemption, etc.), the second part of the study contains a characterization of the guardian angels of the Christian

man (the angel as the better half of the soul, the angel as a teacher, the angelic protection, the angel as the guide of the soul, etc.). As a conclusion, the article shows that the concepts about the angels of the Csángós are dominated by mediaeval elements: angels are sacred beings that always appear as the severe forces of God, and are devoid of any sentimental or infantile characteristics.

Szerzőink

CZÉGÉNYI Dóra (Zsibó, 1974) Magyar–néprajz szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Mesterizett ugyanott az Etno- és szociolingvisztika programban. Jelenleg a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék doktori programjának hallgatója és a tanszék tanársegéde. Kutatási területei: szilágysági hiedelmek, népi vallásosság.

GAZDA Klára (Zalán, 1944) 1967-ben a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán magyar nyelv és irodalomtanári oklevelet szerzett. Doktori disszertációját 1976-ban a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Néprajzi Intézetében védte meg. 1968–1991 között a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum néprajzos muzeológusa, 1991–2008 között a BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékének, illetve Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékének adjunktusa majd előadótanára, közben 2000–2004 közt a Román Tudományos Akadémia Kolozsvári Folklorarchívumának tudományos főkutatója. Kutatási területei: gyermekkultúra, népviselet, tárgy és folklór kapcsolata, szimbolikus motívumok a folklórban.

KESZEG Vilmos (Detrehemtelep, 1957) A kolozsvári BBTE Bölcsészkarán szerzett magyar–francia nyelv- és irodalomtanári oklevelet. Doktori disszertációját 1995-ben a kolozsvári BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén védte meg. Jelenleg a kolozsvári BBTE Magyar Néprajz és Antropológia tanszékének tanszékvezető professzora, doktori képzés irányítója. Kutatásokat folytat a kortárs mitológiákkal, a szövegmondással, a biografikus szövegekkel, az írott kultúrával kapcsolatban.

KÖNCZEI Csilla (Kolozsvár, 1963) A kolozsvári BBTE Bölcsészkarán szerzett magyar–angol nyelv- és irodalomtanári oklevelet. Doktori disszertációját 2004-ben a kolozsvári BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén védte meg. A Tranzit Ház alapítójaként kulturális és művészeti események, projektek szervezője és kurátora. Jelenleg a kolozsvári BBTE Magyar Néprajz és Antropológia tanszékének adjunktusa, kultúrakutatással és videófilmek készítésével foglalkozik. Kutatási területei: a tánc, a vizuális kommunikáció, az etnikai és nemi kisebbségek, a kultúra reprezentációja.

PÉNTEK János (Körösfő, 1941) A kolozsvári egyetemen végzett magyar nyelv és irodalom szakon, a filológiai tudományok doktora. 1964-től volt oktatója a magyar nyelvészeti tanszéknek, 1990–2006 között tanszékvezető. 1990-ben negyven éves kiesés után indította meg újra az egyetemi képzést néprajz szakon. 1999–2002 közt Széchenyi Professzori ösztöndíjas. Szakmai vezetője a Szabó T. Attila Nyelvi Intézetnek, amelyet a többi külső régióbelihez hasonlóan 2001-ben az Akadémia Erdélyben is létrehozott. 2004-től az MTA külső tagja, 2007-től a Kolozsvári Akadémiai Bizottság elnöke. Kutatási területei: magyar dialektológia, etnobotanika, etnolingvisztika (nyelv és kultúra határterületeinek vizsgálata), nyelvi kontaktológia (nyelvi kölcsönhatás, két-nyelvűség, nyelvcsere). Könyvei, publikációi ezekhez a kutatásokhoz kapcsolódnak. Tágabb szakmai, közéleti munkásságához tartozik a magyar nyelvű közoktatás szakmai és nyelvi gondjaival való törődés, az anyanyelvi mozgalom szakmai megalapozása, a szórványban és falun hátrányos helyzetben élő tehetséges tanulók támogatása.

POZSONY Ferenc (Zabola, 1955) Magyar–oroszl nyelv és irodalom szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán. Elemi és középiskolai tanár 1981–1990 között Kézdivásárhelyen. 1990-től a kolozsvári BBTE Magyar Néprajz és Antropológia tanszékének tanára, ahol 1997-ben doktorált, majd 2002-től egyetemi professzor, 2005-től pedig doktori képzést irányít. 1990-től a Kriza János Néprajzi Társaság alapító elnöke. A zabolai Csángó Néprajzi Múzeum alapítója. Kutatási területei: népi társadalom, szokások, interetnikus kapcsolatok Erdélyben és Moldvában.

SZABÓ Á. Töhötöm (Siménfalva, 1975) Egyetemi tanulmányait a BBTE magyar–néprajz szakán végezte. Mesterizett ugyanott az Etno- és szociolingvisztika programban. Egyetemi tanulmányai befejezése után rövid ideig vidéken magyar nyelvet és irodalmat tanított. A Debreceni Egyetem doktorandusz hallgatója, és a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékének tanársegéde. Kutatási területei: parasztságtanulmányok, gazdasági viszonyok falun, etnicitás és gazdaság kapcsolatai, a lokalitások termelődése.

SZIKSZAI Mária (Marosvásárhely, 1967) Magyar nyelv és irodalom–néprajz szakot végzett a kolozsvári BBTE Bölcsészkarán 1996-ban. 1998-ban mesteri oklevelet szerzett a BBTE szocio- és etnolingvisztika programjában. Doktori címet 2004-ben szerzett ugyanott. Jelenleg a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékének adjunktusa. Kutatási területe: művészet-antropológia, szakrális művészet.

TÁNCZOS Vilmos (Csíkszentkirály, 1959) A kolozsvári BBTE Bölcsészkarán szerzett magyar–oroszl nyelv- és irodalomtanári oklevelet 1983-ban. Doktori disszertációját 1999-ben a kolozsvári BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén védte meg. Jelenleg a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékének egyetemi előadótanára. Fő kutatási területe a népi vallásosság, mindenekelőtt a moldvai csángók szakrális kultúrájának vizsgálata. Legbelsőbben a moldvai csángó folklór szakrális műfajaival, mindenekelőtt az archaikus apokrif népi imádságok gyűjtésével és értelmezésével foglalkozott. Több vallásetnológiai tárgyú kötete jelent meg.

Autorii

Dóra CZÉGÉNYI (Jibou, 1974) Absolventă al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea maghiară–etnografie. A urmat cursul de studii aprofundate Etno- și sociolingvistică în cadrul UBB, Facultatea de Litere. În prezent este doctorandă la aceeași facultate și asistent universitar la Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară. Domenii de cercetare: mitologia, credința și religia populară (sălăjeană).

Klára GAZDA (Zălan, 1944) Absolventă al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea limba și literatura maghiară. Și-a susținut teza de doctorat la Institutul de Etnografie al Universității Eötvös Loránd din Budapesta în anul 1976. Între anii 1968–1991 a fost muzeolog–etnograf al Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe, iar între 1991–2008 lector universitar, mai apoi conferențiar la Catedra de Limba și Cultura Maghiară, respectiv Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară. Între timp, în perioada 2001–2004 a fost cercetător șef al Institutului de Folclor al Academiei Române Cluj. Domenii de cercetare: cultura copiilor, portul popular, relația obiect și folclor, motive simbolice în folclor.

Vilmos KESZEG (Tritenii de Jos, 1957) Și-a terminat studiile la Universitatea Babeș–Bolyai, specializarea limbă și literatură maghiară și franceză. Și-a susținut teza de doctorat la Catedra de Limba și Cultura Maghiară al UBB Cluj-Napoca în anul 1995. În prezent este profesor universitar, șef de catedră al Catedrei de Etnografie și Antropologie Maghiară. Domenii de cercetare: mitologii contemporane, naratologie, texte biografice, cultura scrisă.

Csilla KÖNCZEI (Cluj-Napoca, 1963) Absolventă al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea limba și literatura maghiară–limba și literatura engleză. Și-a susținut teza de doctorat la Catedra de Limba și Cultura Maghiară în anul 2004. Ca și fondatoarea Casei Tranzit, este organizator și curator al evenimentelor și proiectelor cultural-artistice. În prezent este lector universitar la Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară al UBB Cluj-Napoca și lucrează în domeniul cercetării culturale, regizând numeroase filme video. Domenii de cercetare: teoria dansului, comunicarea vizuală, minoritățile etnice și sexuale, reprezentarea culturală.

János PÉNTEK (Izvoru Crișului, 1941) Absolvent al Universității din Cluj, specializarea limba și literatura maghiară, doctor în filologie. Profesor al catedrei de lingvistică maghiară din 1964, șef de catedră între anii 1990–2006. În 1990 a inițiat reînceperea studiilor etnografice de nivel universitar după patruzeci de ani de absență. Între 1999 și 2002 a fost deținătorul grantului profesoral Széchenyi. Este conducătorul științific al Institutului Lingvistic Szabó T. Attila, instituție ce a fost fondată în 2001 de Academia Științifică Maghiară și în Transilvania. Este membru extern al Academiei Științifice Maghiare din 2004, iar din 2007 președintele Consiliului Academic Cluj. Domenii de cercetare: dialectologie maghiară, etnobotanică, etnolingvistică (studierea teritoriilor limită dintre limbă și cultură), contactologie (interferențe lingvistice, bilingvism, asimilare lingvistică). Cărțile și articolele sale se leagă de domeniile enumerate. O mai largă activitate profesională și publică include preocuparea de problemele profesionale și lingvistice ale educației în limba maghiară, fundamentarea profesională a mișcării legate de limba maternă, susținerea elevilor talentați care trăiesc în diasporă sau condiții rurale nefavorabile.

Ferenc POZSONY (Zăbala, 1955) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea limba și literatura maghiară–limba și literatura rusă. Profesor de limbă și literatură maghiară în Târgu Secuiesc între 1981–1990. Doctor în filologie (etnologie) în anul 1997. Din anul 1990 lector, din 1998 conferențiar, iar din 2002 profesor universitar la UBB, Facultatea de Litere, Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară. Conducător de doctorate din 2005. Președintele fondator al Asociației Etnografice Kriza János din 1990. Inițiatorul Muzeului Etnografic Ceangăiesc din Zăbala. Domenii de cercetare: viața socială rurală, obiceiuri, relații interetnice în Ardeal și Moldova.

Töhötöm SZABÓ Á. (Șimonești, 1975) Absolvent al UBB Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, specializarea maghiară–etnografie. A urmat programul de masterat în etnolingvistică și sociolingvistică în cadrul aceleiași facultăți. După terminarea studiilor universitare pentru un scurt timp a predat limba și literatura maghiară în zona rurală. În prezent este doctorand la Universitatea din Debrețin și asistent la Catedra de Etnologie și Antropologie Maghiară din cadrul UBB. Domenii de cercetare: studii despre țărânie, condiții economice rurale, relațiile dintre etnicitate și economie, producerea localității.

Mária SZIKSZAI (Târgu-Mureș, 1967) A absolvit specializarea limba și literatura maghiară–etnografie în cadrul Universității Babeș–Bolyai din Cluj-Napoca, precum și masteratul de socio- și etnolingvistică în cadrul UBB. În 2004 a obținut titlul de doctor la aceeași universitate. În prezent este lector la Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară în cadrul UBB. Domeniu de cercetare: antropologia artei, arta sacră.

Vilmos TÁNCZOS (Sâncrăieni, 1959) În anul 1983 a obținut diploma de licență în specializarea limba și literatura maghiară–limba și literatura rusă la UBB Cluj-Napoca. Și-a susținut teza de doctorat la Catedra de Limba și Cultura Maghiară al UBB Cluj-Napoca în anul 1999. În prezent este conferențiar la Catedra de Etnografie și Antropologie Maghiară. A efectuat cercetări folclorice-etnografice în primul rând în domeniul religiozității populare, mai ales la ceangăii din Moldova (rugăciuni populare arhaice, apocrife). Rezultatul acestor culegeri și cercetări sunt publicate în mai multe volume și studii.

Authors

Dóra CZÉGÉNYI (Jibou, 1974) She graduated from Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian literature and ethnography. Also followed an MA course in ethnolinguistics and sociolinguistics at the same faculty. At present she is a PhD candidate at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology and an assistant lecturer at the same department. Fields of research: folk belief, religiousness.

Klára GAZDA (Zălan, 1944) She graduated from Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian language and literature. She presented her thesis for the doctor's degree at the Ethnographic Institute of Eötvös Loránd University from Budapest in 1976. She was an ethnographer–museologist of the National Sekler Museum of Sfântu Gheorghe between 1968–1991, assistant professor then associate professor at the Department of Hungarian Language and Culture and the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology between 1991–2008. In the meantime, between 2001–2004 she was a senior researcher at the Folklore Institute of the Romanian Academy of Sciences Cluj-Napoca. Fields of research: children's culture, popular costume, the relation between object and folklore, symbolic motifs in folklore.

Vilmos KESZEG (Tritenii de Jos, 1957) He studied Hungarian and French language and literature at the University of Cluj. He presented his thesis for the doctor's degree at the Department of Hungarian Language and Culture in 1995. He is now professor and head of department at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology at the same University. Fields of research: contemporary mythologies, story-telling, biographic texts, written culture.

Csilla KÖNCZEI (Cluj-Napoca, 1963) She graduated from Babeș–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian language and literature – English language and literature. She presented her thesis for the doctor's degree at the Department of Hungarian Language and Culture in 2004. As a founder of Tranzit House she has been organizing and curating several cultural-artistic events and projects. At present she

is assistant professor at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology, engaged in cultural studies and making of videofilms. Fields of research: the theory of dance, visual communication, ethnic, sexual and gender minorities, cultural representation.

János PÉNTEK (Izvoru Crişului, 1941) He graduated from the University of Cluj, specialization Hungarian Language and Literature, he is a doctor of philology. He has been a professor at the department of Hungarian linguistics since 1964, head of the department between 1990–2006. In 1990 he initiated the reintroduction of ethnographical studies within the University after forty years of absence. Between 1999 and 2002 he had held the Széchenyi Professors' Grant. He is the director of the Szabó T. Attila Linguistic Institute, an institution founded also in Transylvania by the Hungarian Academy of Sciences in 2001. He is the external member of the Hungarian Academy of Sciences since 2004, and from 2007 the president of the Academic Council of Cluj. Fields of research: Hungarian dialectology, ethnobotanics, ethnolinguistics (the study of the borderlands between language and culture), contactology (linguistic interferences, bilingualism, linguistic assimilation). His books and articles are related to the mentioned fields of research. A larger professional and public life activity would include the professional and linguistic problems of the education in Hungarian, the professional substantiation of the mother tongue movement, the support of talented students living in diasporas or disadvantaged rural areas.

Ferenc POZSONY (Zăbala, 1955) He graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian language and literature and Russian language and literature. He was a Hungarian language and literature teacher at Târgu Secuiesc between 1981–1990. He received his PhD in 1997. In 1990 he became assistant professor, in 1998 university lecturer, then in 2002 university professor at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology. From 2005 he is the director of a PhD programme. He is the founding president of the Kriza János Ethnographical Society (founded in 1990) and the initiator of the Csángó Ethnographical Museum in Zăbala. Fields of research: social life in rural areas, popular customs, interethnic relations in Transylvania and Moldavia.

Töhötöm SZABÓ Á. (Şimoneşti, 1975) He graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian literature and ethnography. He also followed an MA course in ethnolinguistics and sociolinguistics at the same faculty. After finishing his university studies, he worked as teacher of Hungarian language and literature in rural regions. At present he is enrolled in a PhD programme at the University of Debrecen and he is an assistant lecturer at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology. Fields of research: peasant studies, rural economic conditions, relation between ethnicity and economy, production of locality.

Mária SZIKSZAI (Târgu-Mureş, 1967) She graduated from Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca, Faculty of Letters, specialization Hungarian literature and ethnography. Also followed an MA course in ethnolinguistics and sociolinguistics at the same university. She presented her thesis for the doctor's degree at the same faculty in 2004. At present she is assistant professor at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology. Fields of research: anthropology of arts, sacred art.

Vilmos TÁNCZOS (Sâncrăieni, 1959) He obtained his university degree in 1983 specializing in Hungarian and Russian language and literature at Babeş–Bolyai University Cluj-Napoca. He presented his thesis for the doctor's degree at the Department of Hungarian Language and Culture of Babeş–Bolyai University in 1999. At present he is an associate professor at the Department of Hungarian Ethnography and Anthropology. His main research interest has been the domain of folk religiosity and he has done ethnographic/folklore researches regarding this subject mainly at the Moldavian Csángós (archaic and apocrif folk prayers). The results of these researches have been published in several volumes and essays.

Cuprins

Introducere	7
Péntek János Diferențierea internă a graiului maghiar din Moldova pe baza lexicului	11
Czégényi Dóra Tradiții colective în credința populară individuală	39
Gazda Klára Cozonacul și contextul ritual al acestuia	57
Keszeg Vilmos Balade locale	109
Könczei Csilla Fratele geamăn pierdut. Discurs public despre cercetarea maghiară inexistentă a dansului popular din România în anii 1960–1980	145
Pozsony Ferenc Cercetări despre societatea maghiară din Transilvania	157
Szabó Á. Töhötöm Forme de cooperare la țară: legături și schimbări istorice	223
Szikszai Mária Așteptarea miracolului. Context și eficacitate în cazul unei icoane lăcrimânde	251
Tánczos Vilmos „Mii de foi cu mii de îngeri.” Cultul îngerilor în folclorul ceangăilor din Moldova	269
Rezumate	299
Autorii	312

Contents

Foreword	7
Péntek János Internal Division of the Moldavian Hungarian Dialect Based on Vocabulary	11
Czégényi Dóra Collective Traditions in the Individual’s Knowledge of Local Belief	39
Gazda Klára The Milk-loaf and Its Ritual Context	57
Keszeg Vilmos Local Ballads: Discourse and Context	109
Könczei Csilla The Still-born Third Twin. Public Discourse on the Non-existing Hungarian Research on Folk Dance in 1960s–1980s Romania	145
Pozsony Ferenc Research on the Hungarian Society of Transilvania	157
Szabó Á. Töhötöm Rural Forms of Cooperation: Historical Connections and Changes	223
Szikszai Mária Waiting for Miracles. Context and Efficiency Regarding a Weeping Icon	251
Tánczos Vilmos “Thousand Papers, Thousand Angels.” About the Cult of Angels in the Moldavian Csángó Folklore	269
Abstracts	304
Authors	315